

Kecskeméti Főiskola

Kertészeti Főiskolai Kar

Műszaki-, Ökonómiai- És Vidékfejlesztési Intézet

Tűzokvédelem és mezőgazdaság kapcsolatának primer kutatása a Dunavölgyi-síkon

Készítette:

Kovács Viktória
Gazdasági és Vidékfejlesztési
Agrármérnöki
BSc. szakos hallgató
Nappali tagozat, III. évfolyam

Belső konzulens:

Prof. Dr. Ferencz Árpád
főiskolai tanár

Külső konzulens:

Lóránt Miklós
Kiskunsági Nemzeti Park
Igazgatóság

Kecskemét

2012.

Tartalomjegyzék

Tartalomjegyzék.....	1
1.Bevezetés	3
2.Irodalmi áttekintés	5
2.1. A Dunavölgyi-sík MTÉT területek bemutatása	5
2.2. A tűzok kapcsolata az agrár élőhelyekkel.....	6
2.3. A természetvédelmi célprogramok	8
2.3.1. A szántóföldi növénytermesztés tűzok élőhely-fejlesztési előírásai, vegyes szántóföldi művelés és évelő szálaskormány termesztés esetén	10
2.3.2. Gyepgazdálkodás tűzok élőhely-fejlesztési előírásokkal.....	11
2.3.3. A Natura 2000 területek támogatásai.....	12
2.4. Extenzív gyepgazdálkodás.....	13
2.5. Extenzív lucernagazdálkodás.....	15
2.6. Extenzív takarmányborsó.....	17
3. Anyag és Módszer	20
3.1. A Kiskunsági Nemzeti Park tevékenysége	20
3.2. Módszerek.....	21
4. Eredmények.....	24
4.1. A kérdőíves megkérdezés sikeressége	24
4.2. Személyes adatok.....	24
4.3. A tűzok-élőhelyek ajánlott növénysszerkezetének összevetése a kitöltők által termesztett növények arányával	25
4.4. Az agrár-környezetgazdálkodási intézkedése kifizetései és az extenzív gazdálkodás kapcsolata	26
4.5. A Dunavölgyi-sík tűzokvédelme	29
4.6. A gazdálkodás során felmerülő adminisztratív feladatok	30
4.7. A Közös Agrárpolitika (KAP) támogatási rendszerének változásáról a 2014-2020-ig terjedő időszakban.....	31
4.7.1. „Zöld” kifizetések a hosszú távú termelékenység és az ökoszisztémák megóvása érdekében	31
4.7.2. Az agrár-környezetvédelmi kezdeményezések ösztönzése.....	32

4.8. A Közös Agrárpolitika (KAP) támogatási rendszerének változása a kérdőívben.....	33
5. Következtetések, javaslatok	36
5.1. A tűzok élőhelyeinek védelme	36
5.2. Kapcsolattartás javítása a Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóság munkatársai és a földhasználók közt	36
5.3. A Közös Agrárpolitikában való részvétel	37
5.4. A gabonafélék termesztése a legsikeresebb a támogatások igénybevételével együtt.....	37
6. Összefoglalás.....	38
7. Irodalomjegyzék.....	39
8. Táblázatok jegyzéke.....	41
9. Ábrák jegyzéke	42
10. Melléklet.....	43
Kérdőív szerkezete	43
Jelmagyarázat.....	47
Tulajdonosi nyilatkozat.....	48

1. Bevezetés

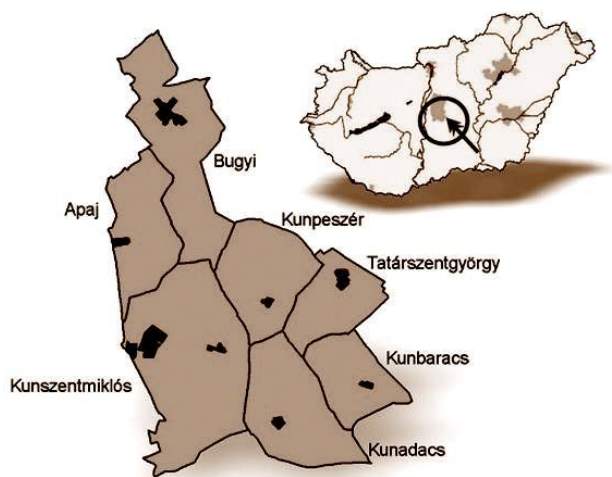
A tűzok (*Otis tarda*) napjainkban világszerte veszélyeztetett, a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület által 1999-ben összeállított Vörös Lista magyarországi állománya alapján az ún. sebezhető fajok kategóriájába tartozik. Az intenzív mezőgazdasági termelés okozta kedvezőtlen változások eddig nem kedveztek a faj állományalakulási tendenciájának. Az állományt veszélyeztető tényezők közt szerepel, a vetésszerkezet kedvezőtlen alakulása, kisbirtokok létrejötte, az extenzív szántó- és gyepgazdálkodás visszaszorulása és az erdősítések utáni területvesztések. Hazánkban a természetvédelem egyik legfontosabb feladatává vált a faj megőrzése és élőhelyének védelme. Az egyedszám csökkenésért kétségkívül az intenzív, nyereségorientált mezőgazdaság a felelős. A magyarországi populáció egyike a legnagyobbaknak, ezért különös felelősségünk van a faj közép-európai populációjának megőrzésében, de ez kitartó munkát és hosszú távú együttműködést kíván, mind a szakemberek, mind a gazdálkodók részéről. Fel kell ismernünk, hogy a kipusztulás szélére került hazai tűzokállomány megmentése nem választható el az extenzív mezőgazdaság fenntartásától. Az ilyen területek megőrzése nemcsak természetvédelmi, hanem gazdasági érdekünk is, hiszen az Európai Unióhoz történő csatlakozás után ezek külön kiemelt támogatást kaphatnak. Több hasznos oldala van a tűzokvédelemnek, mert a fennmaradása érdekében tett intézkedések sok egyéb, a pusztai élőhelyekhez, illetve az intenzív művelésű mezőgazdasági környezethez alkalmazkodott fajt is kedvezőbb helyzetbe hoznak. A Felső-kiskunsági puszta ad otthont több mint 500 példány tűzoknak, ami a hazai állomány harmada. Ez egyrészt a terület viszonylag nagy kiterjedésének, a gyepek és szántók kedvező arányának, de mindenekelőtt annak a védelmi tevékenységnek köszönhető, amely a faj számára biztosítja a zavartalanságot, és minimálisra csökkenti a veszélyeztető tényezőket. Dolgozatom célja, a tűzokvédelemmel kapcsolatos mezőgazdasági gazdálkodás ismertetése és a kérdőívezés során megismerni a gazdálkodók véleményét, az extenzív gazdálkodásról, és mezőgazdasági támogatásokról. Ismertetem az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból nyújtott agrár-környezetgazdálkodási támogatások Magas Természeti Értékű Területek zonális természetvédelmi szántóföldi, ill. gyepgazdálkodási célprogramok előírásait, a tűzok egyes növénykultúrákhoz való kapcsolatát a természetvédelmi gazdálkodás oldaláról. Egyik fő feltételezésem az volt a dolgozat összeállítása előtt, hogy a legtöbb gazdálkodó a takarmányborsót tartja majd a legjövedelmezőbbnek a támogatások igénybevitelével. Dolgozatomban az eredményeket a terepmunkák során készített képekkel színesítem. Céлом az, hogy a mezőgazdaság és

természetvédelem egymásra utaltságából fakadó lehetőségeket bemutassam, és ennek eredményében az összefüggéseket megfelelően ismertessem. A 2. mellékletekben a dolgozat megértéséhez egy segítséget nyújtó jelmagyarázat található.

2. Irodalmi áttekintés

2.1. A Dunavölgyi – sík MTÉT területek általános bemutatása

Magas Természeti Értékű Területek Programja szerint a Dunavölgyi-sík teljes terület nagysága 104 049 ha, ebből támogatható terület 97 348 ha. A Dunavölgyi- sík Magas Természeti Értékű Terület Bács-Kiskun megye északi, és Pest megye déli részén helyezkedik el, ahol a Duna vízrendezését követően elszikesedett területeken jelentős meszes-szódás puszták alakultak ki. Az MTÉT terület 29 települést foglal magába: Akasztó, Apaj, Bugyi, Csengőd, Dömsöd, Dabas, Dunapataj, Dunatetétlen, Dunavecse, Fülöpszállás, Harta, Öregcsertő, Izsák, Kecel, Kiskőrös, Kiskunlacháza, Kunadacs, Kunbaracs, Kunpeszér, Kunszentmiklós, Solt, Soltszentimre, Szabadszállás, Szakmár, Szalkszentmárton, Tass, Tatárszentgyörgy, Újsolt és Újtelek. Az első ábrán a Dunavölgyi-sík elhelyezkedése látható Magyarországon.



1. ábra: A Dunavölgyi-sík elhelyezkedése Magyarországon

Forrás: www.tankonyvtar.hu

Magyarországon a tűzöket évente háromszor számlálják: januárban és március végén, illetve április elején. A mostani eredmények azt mutatták, hogy az országban 1349 tűzök került a megfigyelők szeme elé. A 2012-es adatok alapján, a legtöbb példányt az országban a Duna-völgyi síkon számlálták, ahol 586 madár fordult elő (www.huntingpress.eu).

A puszták talajszelvényei erősen meszesek és lúgosak. A pH-érték legtöbbször 8,3-9,5 között ingadozik. Meszes-szódás szikes talajban a sók felhalmozódási szintje magasan van. Gyakran a legfelső szint a legsósabb, legszódásabb. A lazább szerkezetű, homokosabb szódás szikesek

felszínén szódakivirágzást is láthatunk. A meszes-szódás szikes talaj legtöbbször szerkezet nélküli, szoloncsák típusú. Ezek a területek nagyfokú lúgosságuk és sótartalmuk miatt, szántóföldi művelésre, kultúrnövények termesztésére nem igazán alkalmasak, leginkább gyepként hasznosítják.

Kalotás (2012) a pusztai élőhelyekről a következőket írja: „A puszta szárazabb részei adnak otthont Európa legnagyobb madarának, a tűzoknak, amelynek megóvását a LIFE Nature pályázatból nyert támogatás is jelentősen segítette 2004 és 2008 között. Itt még előfordul a mindenhol ritkulóban lévő fogoly (*Perdix perdix*) és a gyepekből sok helyen hallhatjuk a fürjek (*Coturnix coturnix*) pitypallatyzását is. A sziki vegetációt sok helyen ürmös szikes pusztagyep jellemzi. Gyepalkotó a sovány vagy veresnadrág csenkesz (*Festuca pseudovina*), domináns faj a sziki üröm (*Artemisia santonicium*), jellemző pillangósvirágú növényei pedig a pusztai here (*Trifolium retusum*), a sziki here (*Trifolium angulatum*) és a sárga virágú sziki kerep (*Lotus tenuis*).” Az MTÉT program célja a térség jellegzetes arculatának, a táj természeti értékeinek, földtani és felszínalaktani képződményeinek megőrzése, valamint az évszázadok alatt kialakult tanyasi életforma, a hagyományos gazdálkodási módszerek és a régi magyar háziállat fajtáink fenntartása. A területen a hagyományos gazdálkodás megőrzésével és elterjesztésével, annak támogatásával biztosítható a természeti értékek fennmaradása. Az agrár-környezetgazdálkodási intézkedés célja az Új Magyarország Vidékfejlesztési Programban, hogy csökkentse a mezőgazdasági eredetű környezeti terhelést, a természeti erőforrások használatán alapuló mezőgazdasági gyakorlatot erősítse, a biodiverzitás megőrzését támogassa, a környezettudatos gazdálkodás és fenntartható tájhasználat megvalósításának támogatásával. A terület hagyományos gazdálkodási módszereivel biztosítható e természeti értékek fennmaradása, amely egyben hozzájárul kulturális örökségünk fenntartásához.

2.2. A Tűzok kapcsolata az agrár élőhelyekkel

A tűzok kötődik a nagy kiterjedésű mezőgazdasági területekhez, a gyepterületek mellett nagy jelentőségű táplálkozó területei a különféle pillangós, repce-gabonakultúrák, valamint a termelésbe nem vont ugar- és parlagterületek. A termesztett növények zöld részei és magjai egyaránt előfordulnak a táplálékában. Faragó (2002) szerint, a tűzok növényi és állati táplálkozásában fontos szerepet töltenek be a gyep területek, mert az itt megtalálható ízeltlábúakat (*Arthropoda*), bogarakat (*Coleoptera*), madarakat (*Aves*), kisemlősöket (*Mammalia*) szívesen fogyasztják. A tűzok állati tápláléka 13-30%, növényi tápláléka 3,5-5,3% fehérjét tartalmaz. Dűrgőhelyei kötődnek elsődlegesen vagy az alacsony füves gyepterületekhez köthetők, azonban a gyepterületek mellett

jelentős a szántóföldi környezetben fészkelő madarak aránya. A költés során kiemelten fontos a zavartalanság biztosítása. A második ábrán egy túzok fészek látható a gyepes területen.



2. ábra: **Túzok fészek a gyepes területen**

Forrás: saját fotó

Faragó (1992) a fészkelő helyekről az alábbiakat írja: legfontosabb fészkelő helyei a lucerna, természetes és vetett gyepek, a különféle ugar-és parlagterületek, valamint a gabonák. Sikertelen költés után a sarjűfészket gyakran a kukoricában, napraforgóban lehet megtalálni. Az agrár élőhelyeken fészkelők fészekaljai nagyobbak voltak, mint a természetes élőhelyeken fészket rakóké. Az őszi és téli időszakban megfigyelhető, hogy csapatokba verődve, jó táplálékot nyújtó területeken, általában egy- egy repcetáblán telelnek át. A populáció sűrűségét több környezeti tényező befolyásolhatja, így az élőhely szerkezete, a táplálékforrás kínálata, a mezőgazdasági technológiai folyamatok, az időjárási tényezők és a predáció határozza meg.

A túzok (*Otis tarda*) Fajmegőrzési Tervek (2004) alapján a túzok fészkelő helyeit befolyásoló, ösztönző tényezőit a következőkben lehet meghatározni: Az élettér szerkezete nagytáblás növénytermesztés mellett egész évben biztosította életfeltételeit. A legfontosabb

fészkelésre választott élőhelyek növényállományainak vertikális szerkezete alkalmas a fészek elrejtésére, a sokféle termesztett növény pedig a fiókanevelés idején biztosít számukra megfelelő élőhely diverzitást. A fészkelő helyek közül azért is az agrár élőhelyek kínálta feltételek mutatkoznak a legkedvezőbbnek, mert szélsőségektől mentesen biztosítják a kotlás mikroklímatis feltételeit. A csibenevelés időszakában ugyancsak az agrár élőhelyek mikroklíma viszonyai mutatkoznak kedvezőbbnek, ami a csibék túlélésének eredményességén túl kihat az ízeltlábú táplálékforrás mennyiségére, minőségére és aktivitására is. Az agrár élőhelyek a fészkelés és a fiókanevelés során megfelelő mennyiségben és minőségben kínálják az állati eredetű táplálékot. Az eltérő vetésidejű, tenyészidőszakú, s így különböző betakarítási idejű termesztett növénykultúrák táplálékkínálata részben kiegészíti, részben helyettesíti a visszaszoruló vagy betakarított növények kínálta táplálékforrást. A tűzok legfontosabb téli tápláléka a repce. E termesztett növényhez való kapcsolata, illetve a környékéhez való kötődése ugyancsak az élőhely váltás irányába mutat. Hosszútávon földhasználati és élőhely- védelmi programok megvalósítását kell szorgalmazni, amelyben az agrárpolitika olyan irányt képvisel, ahol a füves puszták fennmaradását és az intenzív termelés eszközeit mellőzi és támogatja a földvásárlási programokat, az extenzív gazdálkodást és a tűzokvédelmet segítő lépéseket.

2.3. A természetvédelmi célprogramok

Ha meg szeretnénk érteni az agrár-környezetgazdálkodási intézkedések felépítését, szükséges megismernünk annak előzményeit is, így említést teszek a Nemzeti Vidékfejlesztési Tervről (NVT), Érzékeny Természeti Területekről (ÉTT), és végül a jelenlegi támogatási rendszernek keretet adó 61/ 2009 (V.14) számú rendeletről. 2004-ben kezdődött meg a Nemzeti Vidékfejlesztési Terven belül az Érzékeny Természeti Területek ismereteinek összefoglalása. A későbbi névváltoztatás (Magas Természeti Értékű Területek) az EU szintű természetvédelmi rendszerekkel való harmonizálást szolgálja (Magas Természeti Értékű Területek Programja, 2009).

Az Új Magyarországi Vidékfejlesztési Program célprogramjai lehatároltak, támogatják a gazdálkodót természetkímélő gazdálkodási módok kialakításában, fenntartásában, amiért cserébe kifizetés illeti meg. A 2002-ben kísérleti jelleggel 11 modellterületen indult ÉTT program, 2004-ben - a MePAR rendszerben már szereplő - 15 mintaterületen folytatódott. 2009-től - az időközben elvégzett felülvizsgálat alapján - további tíz területen, összesen 25 kijelölt helyen indulhat újra - most már MTÉT (Magas Természeti Értékű Területek) néven a program (www.termeszetvedelem.hu).

Az agrár-környezetgazdálkodási támogatások igénybevételéhez a 61/2009. (V.14.) számú rendelet biztosítja a jogi háttérrel. Az agrár-környezetgazdálkodási intézkedés célja a termőhelyi adottságoknak megfelelő termelési szerkezet, a környezettudatos gazdálkodás és a fenntartható mezőgazdasági gyakorlat kialakítása. Ezzel összefüggésben a környezet állapotának javítása, minőségi élelmiszer előállítása, valamint a gazdaságok életképességének megtartása és gazdasági hatékonyságának növelése e rendeletben meghatározott célprogramok által előírt kötelezettségvállalások alapján felmerülő többletköltségek és kieső jövedelem ellentételezésének megvalósításával. Ez a rendelet segít élőhelyet biztosítani a megművelt területeken számos fajnak, fenntartja a vidéki tájat, az élővilág sokszínűségét, és ösztönző jellege van a biztonságos és egészséges élelmiszer előállításra. Az agrár-környezetgazdálkodási intézkedések két részre tagolhatóak, horizontális és zonális célprogramokra. A *horizontális célprogramok* az ország bármely támogatásra jogosult területén igényelhetők, míg a zonális célprogramok csak a jogszabályban meghatározott természetvédelmi, talajvédelmi vagy vízvédelmi szempontból kiemelt területeken. A *zonális célprogramok* egy meghatározott földrajzi helyen jellemző természet és környezetvédelmi problémát hivatottak kezelni. Az agrár-környezetgazdálkodási támogatási rendszerben megjelennek a szántóföldi, illetve a gyepgazdálkodási célprogramok, amelynek egyes részei a *tűzok élőhely fejlesztési előírások* betartásával vehetők igénybe. Natura 2000 területen kisebbek a kifizetés összegei, mert ott a *Natura 2000 gyepek* után is igényelhető a támogatás. Az agrár-környezetgazdálkodási intézkedések kifizetési összegei az 1. táblázatban láthatóak.

1. táblázat: Az Agrár-környezetgazdálkodási Intézkedés kifizetési összegei

Szántóföldi természetvédelmi zonális célprogramok- támogatás euró/ ha		
Tűzok élőhely fejlesztési előírásokkal	303 euró/ha=85.750 Ft	Évelő szálás pillangós takarmánynövény: 310euró/ha=87.730 Ft
Gyepgazdálkodási természetvédelmi célú zonális célprogramok támogatás euró/ha		
Nem Natura 2000 területen-Tűzok élőhely fejlesztési előírásokkal	Legeltetés esetén: 155 euró/ha=43.865 Ft	Kaszálás esetén: 116 euró/ha= 32.830 Ft
Natura 2000 területen-Tűzok élőhely fejlesztési előírásokkal	Legeltetés esetén: 117 euró/ha=33.110 Ft	Kaszálás esetén: 78 euró/ha=22.075 Ft

Forrás: Magas Természeti Értékű Területek Programja, 2009- saját szerkesztéssel

2.3.1. A szántóföldi növénytermesztés tűzok élőhely-fejlesztési előírásai vegyes szántóföldi művelés és évelő szálas takarmány termesztés esetén

A Magas Természeti Értékű Területeken, ahol a mezőgazdasági hasznosítás folytatása különösen fontos, támogatják a gazdákat a természetkímélő gazdálkodási módok fenntartásában. Ennek érdekében olyan gazdálkodási előírásokat kell betartani, amelynek önkéntes vállalásáért kifizetés illeti meg a gazdálkodót. Ehhez tartoznak a zonális támogatáson belül a szántóföldi növénytermesztés tűzok élőhely-fejlesztési előírásai is. A következő előírásokat kötelező betartani. A talajvizsgálati eredmények alapján évente tápanyag-gazdálkodási tervet kell készíteni és végrehajtani. Továbbá minden évben földhasználati tervet kell készíteni és végrehajtása is kötelező. Tilos kijuttatni hígtrágyát, szennyvíziszapot, a tápanyag- utánpótlás tilos. Kizárólag telepítéskor megengedett legfeljebb 90 kg/ha nitrogén hatóanyag mennyiség kijuttatása. Tilos meliorációt vagy öntözést végezni. Tilos az éjszakai munkavégzés a dürgés és a költés érdekében (március 1. és július 31. között). A talált tűzokfészek körül 0,5-1 hektáros védőterületet kell kialakítani a természetvédelmi szerv javaslata alapján. Fokozottan védett, földön fészkelő madárfaj fészkének, fiókáinak megtalálása esetén, a kaszálást abba kell hagyni és értesíteni kell az illetékes természetvédelmi szerveket. A támogatási időszak kezdetét megelőző gazdálkodási évben vagy az első gazdálkodási évben, majd a célprogram utolsó gazdálkodási évében akkreditált laboratóriumban bővített talajvizsgálatot kell végeztetni. Minden kaszáláskor táblánként legalább 5 %, de legfeljebb 10% kaszálatlan területet kell hagyni a tábla szélével érintkezően, és kaszálás közben a vadriasztó lánc használata kötelező. A Dunavölgyi-sík esetében a legkorábbi kaszálás időpontja: június 30., amit be kell tartani. A 3. ábrán látható a védőzóna kialakítása a gyepterületen, tűzok fészek találása után. (Magas Természeti Értékű Területek Programja, 2009)



3. ábra: Védőzóna kialakítása a tűzokos gyepterületen

Forrás: Saját fotó

2.3.2. Gyepgazdálkodás tűzok élőhely-fejlesztési előírásokkal célprogram

A gyepgazdálkodás tűzok élőhely-fejlesztési előírásokkal célprogramra is hasonló előírások vonatkoznak, mint a szántóföldi növénytermesztés tűzok élőhely-fejlesztési előírásaira, amelyet minden résztvevőnek be kell tartania. A legeltetett területen legalább 0,2 ÁE/ ha legeltetési sűrűség alkalmazása, továbbá a gyepek túllegeltetése tilos. Felületés, vegyszeres gyomirtás, műtrágyázás, melioráció és öntözés, valamint a legelő állatok által elhullajtott trágyától eltekintve egyéb szerves trágyázás tilos, fogasolás, gyepszellőztetés tilos. A talált tűzokfészkek körül 0,5-1 hektáros védőterületet kell kialakítani a természetvédelmi szerv javaslata alapján. Fokozottan védett, földön fészkelő madárfaj fészkeinek, fiókáinak megtalálása esetén a kaszálást abba kell hagyni és értesíteni kell az illetékes természetvédelmi szerveket. Minden kaszáláskor táblánként legalább 5 %, de legfeljebb 10% kaszálatlan területet kell hagyni a tábla szélével érintkezően, kaszálás közben a vadriasztó lánc használata kötelező. A Dunavölgyi-sík esetében a legkorábbi kaszálás időpontja: június 30. Villanypásztor csak az illetékes állami természetvédelmi szerv előzetesen kiadott, a célprogram 5 évére vonatkozó írásos véleménye alapján alkalmazható.

A kaszálás megkezdése előtt legalább 5 nappal írásban vagy elektronikus úton be kell jelenteni az illetékes állami természetvédelmi szervnek a kaszálás pontos helyét, időpontját. (Magas Természeti Értékű Területek Programja, 2009).

2.3.3. A Natura 2000 területek támogatásai

Az Európai Unió által finanszírozott egységes területalapú támogatás (Single Area Payment Scheme - SAPS) a föld hasznosításától függetlenül igényelhető a közösségi jogszabályok által meghatározott területekre. A támogatás jogosultja a föld jogszerű használója. Az uniós közvetlen egységes területalapú támogatás forrása az adott támogatási évre az EU Bizottsága által rendeletben meghatározott összeg. Ezt az összeget az úgynevezett SAPS-területtel elosztva adódik a maximális hektáronkénti támogatás. 2012-ben 62 ezer Ft volt a kifizetés hektáronként. Az Új Magyarország Vidékfejlesztési Programon belül a Kedvezőtlen Adottságú Területek is kaphatnak támogatást.

A kedvezőtlen adottságú területek kompenzációs támogatásának célja, hogy a gazdálkodás eredményességét kedvezőtlenül befolyásoló gazdasági, társadalmi és természeti tényezők hatásait részben enyhítse (25/2007. (IV. 17.) FVM rendelet).

A Kedvezőtlen Adottságú Területek támogatás mértéke 2012-ben 10,94 euró értéktől, 85,9 euró értékig terjedt hektáronként. Véleményem szerint a legfontosabb támogatás a dolgozatom szempontjából az Agrár-környezetgazdálkodási terület (AKG) támogatása, amit horizontális és zonális célprogramokra lehet bontani. A horizontális célprogramok általában olyan általános célok elérését szolgálják, melyek az ország teljes területén relevánsak, így például az extenzív gyepgazdálkodás, vagy a csökkentett vegyszerhasználattal végrehajtott integrált szántóföldi gazdálkodás elterjesztését. Ezen célprogramok az ország összes támogatásra jogosult területén igénybe vehetők. A zonális célprogramok minden esetben valamilyen jól meghatározható, egy adott földrajzi helyen jellemző természet- és környezetvédelmi problémát igyekeznek kezelni. Ilyen lehet például az ártéri tájgazdálkodáshoz kapcsolódó feladatok elvégzése, a szélerózió megelőzése, vagy a Magas Természeti Értékű Területek természetvédelmi célú programjai. Egy támogatási kérelmen belül több agrár-környezetgazdálkodási célprogram megvalósítására is lehet támogatást igényelni.

Az MTÉT program keretében támogatott területre vonatkozóan ugyanazon ügyfél jogosult az egységes területalapú támogatásra, a kiegészítő nemzeti támogatásra, a kedvezőtlen adottságú területek támogatására és a Natura 2000 kompenzációs kifizetés igénybevételére is (www.kolcsonosmegfeleltetes.hu).

2.4. Az extenzív gyepgazdálkodás

A Dunavölgyi- síkon kedvező a gyepterületek aránya a tűzok számára, de ezeket a gyepeket is művelni kell. A gyenge minőségű szántóterületeket, amelyeket csak hatalmas ráfordításokkal lehet művelni és kellő nagyságú termés hozamot elérni, célszerűbb visszagyepesíteni. Itt lehetséges a különböző magkeverékekkel való visszagyepesítés.

A magyarországi gyepterületek kiterjedése 1062 ezer ha, tehát jelentős területet ölel fel a mezőgazdasággal hasznosítható területekből. A hazai gyepterületek átlagos fűhozama 1-1,5 t/ha. Intenzív művelésű területen ez lehet akár 5-10 t/ha is. Egy hektár gyep piaci értéke 2007-es árviszonyok alapján 3-500 ezer Ft/ha, bérleti díja is nagy szórással változik 1500-7500 Ft/ha-ig (Nábrádi et al, 2007).

Nábrándy (2004) véleménye szerint a gyepgazdálkodás során általában három kérdés foglalkoztatja az ökonómusokat és gyepgazdálkodókat: Mire lehet hasznosítani? Mennyit ér? Hogyan lehet kiszámolni, hogy mennyit ér? A gyepterületek produktumai (pl. bálázott széna, vetőmag) mérhetőek, pénzértékben kifejezhetőek. A produktumok árának meghatározásakor legtöbbször a termék előállítás költségét vesszük alapul. A gyep földpiaci értékét a terület földrajzi elhelyezkedése, infrastrukturális ellátottsága, gyepterület közelében található állatlétszám, területre igényelhető támogatás mértéke, hasznosításra vonatkozó korlátozások és a föld minősége határozza meg.

Az intenzív növénytermesztési technológiák térhódítása, a magas műtrágya felhasználás, a növényvédőszer alkalmazása, nagy teljesítményű gépek alkalmazása, az öntözés használata, a legeltetés háttérbe szorulása mind hozzátartozik a tűzokállományt veszélyeztető tényezők közé, megszüntetve így a fontos költő- és táplálkozó helyeiket. A vegyszerezések hatására csökkenni fog az ízeltlábú állomány, amely a tűzok állati táplálékának több mint 60%-át teszi ki. Az extenzív gyeptermesztésben a fenntartható gazdálkodás elvárásainak megfelelően a termőképes, természetes állományalkotó, a környezeti feltételekhez alkalmazkodó, vadontermő fűvek és más gyepalkotók kedvező arányának megtartása a cél, az adott ökológiai viszonyok adottságaira alapozott szakszerű gyephasznosítás mellett.

Faragó (2004) véleménye szerint a tűzokvédelem szempontjából fontosak az extenzív gyepek, hiszen fontos táplálkozó-, költő- és dűrgőhelyek a madár számára. Minél természetesebb és kevésbé zavartabb egy gyepkezelése, annál több növényi- és állati táplálékot fog biztosítani a tűzok számára.

A természetes úton létrejött gyepnövénytársulások, az ún. ősgyepek, biztosítják az extenzív gyepgazdálkodás alapjait. Növényállományuk nagy fajdiverzitású társulás, amit a fenntartási cél, az

ökológiai viszonyok, a termesztés és hasznosítás technológia szakmai és gazdasági színvonala, valamint a hasznosító állatfaj legelési szokásai nagymértékben befolyásolnak.

A természetes gyepeinket megkülönböztetett figyelemmel és bánásmóddal kezeljük. Ősgyepeink nemcsak botanikai értelemben kuriózumok, hanem a természet sokrétű kölcsönhatásai miatt zoológiai értelemben is egyediek, amelyek pénzértékben nem feltétlenül mérhetőek. A biológiai diverzitás több komponens egy funkcióját jelenti: az előforduló fajok számát, fajgazdagságát, genetikai variabilitást fajokon belül, az ökoszisztémák diverzitását, az egyedek előfordulását más fajok között, előfordulási kiegyensúlyozottságot. (Szemán, 2003)

Az extenzív művelés mellőzi a vetést és felülvetést, a gypet nem öntözik, és nem műtrágyázzák. Az extenzív legelőn pásztoroló vagy szakaszolt legeltetést alkalmaznak. Az állatsűrűség az extenzív legelőn nem haladja meg a 0,2-0,5 állategység/ha- (homoki és szikes gyepek esetén), illetve a 0,2-1,0 állategység/ha értéket (dombvidéki gyepek, száraz, fás legelők, nedves rétek, üde gyepek, ártéri gyepek esetén). Ezért a költségek is jelentősen alacsonyabbnak bizonyulnak, mint intenzív művelés esetén (www.tajhasznalat.hu).

Az extenzív művelésű gyeptelepítés költségei a 2. táblázatban láthatóak, míg az extenzív művelésű gyep fenntartási költségei a 3. táblázatban.

2. táblázat: **Extenzív művelésű gyeptelepítés költségei**

Technológiai művelet	Költség (Ft/ ha)
Talaj előkészítése	10-35 ezer
Vetőmag költsége 40 kg/ha	36 ezer
Vetés	4-8 ezer
Tisztító kaszálás	4-10 ezer
Összesen:	54-89 ezer

Forrás: Nábrádi et al. ,2007 –saját szerkesztéssel

3. táblázat: **Extenzív művelésű gyep fenntartási költségei**

Technológiai művelet:	Költség (FT/ ha)
Kaszálás (1 alkalom)	4-6 ezer
Rendkezelés	2-6 ezer
Bálázás + szállítás	5-25 ezer
Összesen:	11-37 ezer

Forrás: Nábrádi et al. , 2007–saját szerkesztéssel

3.5 . Az extenzív lucernagazdálkodás

Az Agrármagazin 2010. augusztusi száma szerint a lucernatermesztés előnyei közé tartozik, hogy egységnyi területen a legtöbb és legolcsóbb fehérjeforrást biztosítja, a talaj szerkezetét javítja, szervesanyag-tartalmát gyarapítja és béta-karotinban gazdag takarmánynövényünk. Az intenzív lucernatermesztéssel kiküszöbölhetőek szerény hozamai, és betakarítási veszteségei (30-35%). A lucerna vetésterülete hazánkban 2006-ban 146 ezer hektár volt, átlagos terméshozama 4-6 t/ha között változik. Jó alkalmazkodóképességű növény, az országban bárhol megterem, de terméshozamát nagyban befolyásolják az időjárási tényezők. A lucerna termésének megoszlása négy éves periódusban a 4. táblázatban látható.

4. táblázat: **Lucerna termésének megoszlása 4 éves periódusban, intenzív művelés esetén**

Év:	Termésritmus %	Szénatermés t/ha
1.	15	4,8
2.	35	11,2
3.	35	11,2
4.	15	4,8
Összesen:	100	32,0

Forrás: Pannon Egyetem,2007- saját szerkesztéssel

Láng (1976) szerint a felhasználási, tartósítási módjai közt jelentős a zöldlucerna (rövid fonnyasztás után szálasan vagy szecskázva), széna (szárítás 84% szárazanyagra), lucernaliszt (egy- v. kétmenetes betakarítás és szecskázás után 700-900°C-on szárítás, őrlés és pelletálás, szilázskészítés, szenázskészítés (40-50%-ra történő fonnyasztás).

A kaszálás során az egyik legfontosabb dolog a munkát végző személyzet ismeretanyaga és viszonyulása az ottani élővilághoz, mivel szinte minden intézkedés ebből indul ki. (Bölöni et al.,2008).

Az Alföldön népszerűvé vált a nagytáblás, monokultúrás szántóföldi művelés. Így sok helyen művelésbe kerültek olyan területek, amelyek alacsony termőképességűek és ahol csak nagy ráfordításokkal érhető el gazdaságilag megfelelő terméshozam. Ezek a területek- bár gazdasági szempontból jelentéktelenek,- magas természeti értéket képviselhetnek, így itt célszerű az extenzív

művelés bevezetése. Az extenzív műveléssel számos vadon élő állatfajnak, köztük a tűzoknak is megfelelő életteret tudunk biztosítani. Az extenzív lucerna a legjobb zöldtakarmány a hagyományos magyar fajtáknak. Éghajlatigénye alapján a lucerna hazánkban mindenütt termesztethető. Termőképességét a talaj tápanyag-ellátottságán kívül a csapadék mennyisége és eloszlása befolyásolja.

Az extenzív lucerna legáltalánosabban használt takarónövénye a csökkentett magmennyiséggel vetett tavaszi árpa, de előfordul, hogy ritkább állományú őszi gabonára, főleg búzára vetik a lucernát. Az újabb vizsgálatok szerint a fél magmennyiséggel vetett és zölden betakarítható borsó a legjobb takarónövény (Láng,1994).

A lucerna jó termékenységgű talajokon tisztán vetve többet terem, mint a füves lucerna. A pázsitfűvel társított lucerna termesztése ezért csak ott javasolható, ahol azt a termesztése ezért csak ott javasolható, ahol azt a termesztési adottságok és főleg a takarmányozási igények indokolják. A füves lucerna telepítése általában kétféleképpen történik: vagy egyszerre vetik a lucerna és pázsitfűkeveréket pl. lucerna és magas perje, vagy a második, esetleg a harmadik év végén pázsitfűmaggal pl. szálkás perjével felülvetik a lucernát. (Schmidt,2003)

2.6.Az extenzív takarmányborsó

A borsó, mint takarmány illetve emberi fogyasztásra is alkalmas táplálék az egyik legkiválóbb beltartalmi paraméterekkel jellemezhető növény. Nyersfehérjetartalma megközelíti a 30%-ot, mindemellett 60% körüli szénhidrát és 2% körüli olajtartalom jellemzi (Agrárágazat, 2007).

A borsót régen elsősorban, mint takarmánynövényt ismerték, amelynek a magja kitűnő tejtermelő abrakja volt a szarvasmarháknak, a borsószalma pedig a juhok legértékesebb téli takarmányának számított. Ugyanakkor vetésterületük az elmúlt évtizedekben jelentősen csökkent, a szántónak alig érik el a 1,5%-át. A szárazborsó vetésterülete jelenleg 20.000 ha-ra tehető. A termésátlag az utóbbi 15 évben jelentős mértékben ingadozik, átlagos évjáratban 2,0 t/ha körül mozog, míg száraz évjáratban ez az érték 1,5 t/ha, csapadékos tavaszú és nyarú évjáratokban eléri a 3,0 t/ha termésátlagot. Kedvező évjáratban, magas szintű termesztéstechnológia esetén, táblaszinten az 5 t/ha-os eredmény is elérhető. A borsónak nincsenek magas talajigényei, legjobban a mélyrétegű, meszes, jó táperőben levő vályogtalajokon díszlik. A szárazborsó kiváló elővetemény, különösen az őszi kalászosoknál 10-20%-kal nagyobb hozamok érhetők el (Nábrádi et al. , 2007).

Husti (1984) szerint a szárazborsó termesztés gépi eszközei megegyeznek, a gabonatermesztés gépeivel. Használatuk időpontja nem ütközik a gabonatermesztéssel, még

nagyobb, vetésterületű szárazborsó termesztése esetén is biztonsággal megoldható. Ugyanakkor a borsó nagyon hajlamos a pergésre, jelentős szemvesztések következhetnek be. Ezért nagy figyelmet kell fordítani a betakarítás helyes idejének megválasztására, a gépek jó beállítására.

Megjegyezhető, hogy egyre eltérőbb időjárási viszonyok mellett gyakran a szárazborsót is érdemes öntözni, ami hektáronként esetleg 300-400 ezer forint öntözőberendezés értéket indukál. Ennek a helyzetnek a megteremtése ugyanakkor nagy biztonsággal lehetővé teszi a másodvetésű szálatakarmány és silókukorica termesztését.

A takarmány borsók legalább két csoportba különíthetők el: az abraktakarmány borsók hasonlóak a száraz borsóhoz. Ezeknél a szemtermés a cél, bár a szem színe gyakran zöld vagy sárga, mint a kifejtő borsóknál, de lehet színes is (Nábrádi et al, 2007).

A 4. ábrán egy extenzív művelésű takarmányborsóról készült fénykép látható.



4. ábra: **Extenzív művelésű takarmányborsó**

Forrás: Saját fotó

Az Agro-Magyarország Vetőmag katalógus (2012) alapján, a zöldtakarmánynak való borsóknál a nagy vegetatív tömeg érdekében általában nagyobb szárú, levelesebb típusok a jellemzőek. Száruk magasabb, levelesebb, hüvelyük és magjuk gyakran színes, foltos és virágszirmuk is gyakran színes, lilás vagy tarka. Hüvelyenként 7-8 magot tartalmaznak és magjuk általában kisebb (70-120 g ezermagtömegű), mint a zöld és étkezési száraz borsóké. Az 5.

táblázatban a takarmányborsó gépi munkáinak műveletét könnyű talajon, kalászos elővetemény után láthatjuk.

5. táblázat: A takarmányborsó gépi munkái, könnyű talajon,
kalászos elővetemény után (ezer Ft/ ha)

Művelet	Költség
Szántás	12-14
Tárcsázás	3-5
Kombinátorozás	3-5
Vetés	4-6
Gyűrűshengerezés	2-5
Borsó betakarítás	10-14
Összesen:	34-49
Anyagköltség:	
Vetőmag	15
Összesen:	15
Gépi munka költség+anyagköltség:	49-64

Forrás: Nábrádi et al. , 2007 - saját szerkesztéssel

3. Anyag és Módszer

3.1. A Kiskunsági Nemzeti Park tevékenysége

Dolgozatom elkészítéséhez a legtöbb segítséget a Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóságától kaptam. A hazánkban másodikként, 1975-ben létrejött Kiskunsági Nemzeti Park jelenleg kilenc egységből áll. Területe jelenleg több mint 50 000 hektár. Természeti tájának változatossága, amelyet a szél és víz formált, ma is egyedi és kiemelkedő jelentőségű. Magyarország az Európai Unióhoz való csatlakozással vállalta, hogy közösségi jelentőségű természetes élőhelyeket, valamint állat- és növényfajai védelme érdekében területeket kijelöl, amelyek így az Európai Unió ökológiai hálózatának, a Natura 2000 hálózatnak részeivé válnak. A Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatósága felelős 1927,5 négyzetkilométer kiterjedésű Natura 2000 –es terület megőrzéséért. Ezeken a területeken különösen hangsúlyos a hagyományos gazdálkodási módok szerepe, társadalmi, kulturális és természetvédelmi érdekek összehangolása, a kiskunsági táj fennmaradt természetességének és sokszínűségének megőrzése az utókor számára. A természeti örökség megőrzésében segít az UNESCO Ember és Bioszféra Programja, a Kiskunsági Nemzeti Park területéből 25 391 hektár része a programnak. A Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatósága a vidékfejlesztési miniszter irányítása alatt önállóan működő és gazdálkodó, közintézeti altípusú közszolgáltató központi költségvetési szerv, amely a természetvédelmi szabálysértések elbírálására, nyilvántartás vezetésére, ellenőrzés végzésére, továbbá a természetvédelmi őrszolgálat működtetésére közhatalmi jogkörrel rendelkezik.

A Life Tűzokvédelmi Program az egyik legnagyobb LIFE forrásból támogatott természetvédelmi program volt 2004 és 2008 között, amely több mint egymilliárdos költségvetéssel gazdálkodik. Ebből az uniós támogatás 482 millió forint volt, a fennmaradó önrészt pedig a Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium biztosította. A programot a Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatósága koordinálta. A Life Tűzokvédelmi Program célja az volt, hogy 2008-ig 10%-kal növeljék a hazai tűzokállományt, ezt az eredményt sikeresen teljesítették, a kezdeti 1200 példány 1400-ra gyarapodott. A projektnek több sikeres eredménye volt, amely támpontokat adott a dolgozatom elkészítéséhez. A megvásárolt földterületeken a tűzok ökológiai igényeinek megfelelő élőhelykezelés folytatása, gyep és lucernatelepítések, földkábelezés, monitorozás, kutatás, adatgyűjtés, szinkronszámlálások és a kapcsolattartás a gazdálkodókkal mind hozzájárultak a program sikerességéhez.

Az szekunder adatokat, információkat elsősorban tájékoztató kiadványokból, fajmegőrzési tervekből, agrárszaklapokból és növénytermesztési szakkönyvekből ismertem meg, gyűjtöttem

össze. A primer kutatás célja egy olyan kérdőív összeállítása volt, amelyből megismerhetem a gazdálkodók véleményét, a tűzok-védelemmel kapcsolatos mezőgazdasági támogatásokról. Ezen kívül segítséget jelentett még a terepi bejárás és a tűzokkal foglalkozó szakemberek szóbeli elbeszélései.

3.2. Módszerek

A dolgozatom megírásához és a gazdálkodók véleményének megismeréséhez nélkülözhetetlen volt egy kérdőív elkészítése. A kérdőív elkészítése során törekedtem arra, hogy egyszerű, érthető és figyelemfelkeltő legyen a kérdőív felépítése, tartalma. Megpróbáltam nem túl személyes kérdéseket feltenni, hisz a gazdálkodók gyakran bizalmatlanok az idegenekkel. A kérdőív elkészítését megelőzte néhány személyes beszélgetés a gazdálkodókkal, amelyet segített egy előre elkészített kérdéslista. A gazdálkodók személyes elbeszélgetésekor sokkal őszintébben és segítőkészebben válaszoltak a feltett kérdéseimre, amelyre alapozhattam a későbbi kérdőívem. A személyes elbeszélgetésből származó véleményeket és problémákat zárt kérdésekké formáltam, megkönnyítve a válaszadás lehetőségét. A kérdések több választási lehetőséget is biztosítottak, három kérdésnél hagytam, hogy akár saját véleményét is megfogalmazzon a kitöltő személy. Ez azért volt hasznos, mert a kitöltő választát nem lehetett befolyásolni. A kérdőívet papíron és internetes formában is ki lehetett tölteni. A figyelemfelkeltést segítette a kérdőív előtt megjelenő rövid szöveg és egy kép, amelyen tűzok látható, az ötödik ábrán, a kérdőív internetes nyitóképe látható. A kérdőív kérdéseit a 1. számú melléklet tartalmazza.

Számításomat az 1. táblázat alapján végeztem. A táblázatban szereplő euró összegeket átszámítottam Ft-ba, a 2012. november 20.-án a Magyar Nemzeti Bank honlapján szereplő adatok alapján. A búza extenzív és intenzív számításánál, szintén az 1. táblázatot vettem alapul. Összeadtam a támogatási összegeket, a hozamok várható bevételeivel. A számításhoz a KSH adatait és az Agroinform mezőgazdasági szaklap adatait használtam.

A Tűzok-védelemmel kapcsolatos mezőgazdasági támogatások és gazdálkodás kérdőív

Egy kérdőíves felmérést készítek a dolgozatomhoz, amelynek témája, a tűzok-védelemmel kapcsolatos mezőgazdasági támogatások. A kitöltéssel a Kecskeméti Főiskola Kertészeti Főiskolai Karának munkáját segíti elő. A kérdőív kitöltése teljesen anonim, az adatok csak a dolgozatomban fognak megjelenni. Kérem a választását, jelölje meg! Minden kitöltőnek köszönöm a segítséget!



Indítás

5. ábra: A kérdőív internetes nyitóképe

Forrás: Saját fotó

A szövegben felhívtam a figyelmet arra, hogy a kérdőív kitöltése teljesen anonim, kitöltése csak néhány percet vesz igénybe, ezzel a dolgozatom elkészítéséhez járulnak hozzá majd minden kitöltőnek megköszöntem a segítségét. Az indító kérdések tömörebbek és általánosságokra világítottak rá, egyszerűbben feldolgozhatóak akár egy táblázatkezelőben is. A további kérdések specifikusabbak, személyesebbek, mert a gazdálkodók jövedelem forrására kérdeztem rá, amelyről nem beszélnek szívesen. Ezek feldolgozása már nehezebb. Egyfajta véleménynyilvánítás, amely segít megérteni az összefüggéseket, de akár további kérdések is felvetődhetnek a készítőnél a témával kapcsolatban. A kérdőív formáját igyekeztem esztétikusan kialakítani, a kérdésekre a választ aláhúzhatták, jelölhették (pl. karikázás) a kitöltők. Nyitott kérdés estében pedig elég volt néhány szóban válaszolni. A kérdőív tizennyolc kérdésből állt, mivel ettől kevesebb kérdésből álló kérdőívből a jelenlegi témánál nem lehetne értelmes eredményeket levonni. A kérdőív témáját a tűzok-védelemmel kapcsolatos mezőgazdasági támogatásokat minden kérdőíven feltüntettem, illetve az internetes kitöltésnél kiemeltem, ugyanis ez figyelemfelkeltő hatással bír. A kérdőíveket a Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatósága juttatta el a kitöltőkhöz e-mail-en keresztül illetve lehetőségem volt gazdafórumon személyesen is kitölteni a kérdőívem a gazdálkodókkal. Mivel a kérdőívet csak olyan személy tölthette ki, aki a Dunavölgyi-síkon gazdálkodik, lehetőleg szántóföldi és gyepgazdálkodási természetvédelmi célú zonális célprogramban vesz részt. A reális kitöltők száma ezzel 20- 30 fő közé tehető, a kérdőívem 19 fő töltötte ki. Adatvédelmi okokból én nem kaphattam meg a kitöltők telefonszámát, lakcímét, e-mail címét. A kitöltést nehezítette az,

hogy a gazdálkodók nagy része nem használja az internetet, egyéb okokból kifolyólag (pl. kevés a szabadidejük, túl idősek). Viszont azok a gazdálkodók, akikkel személyesen találkozhattam, mind készségesek voltak a kitöltés során.

4.Eredmények

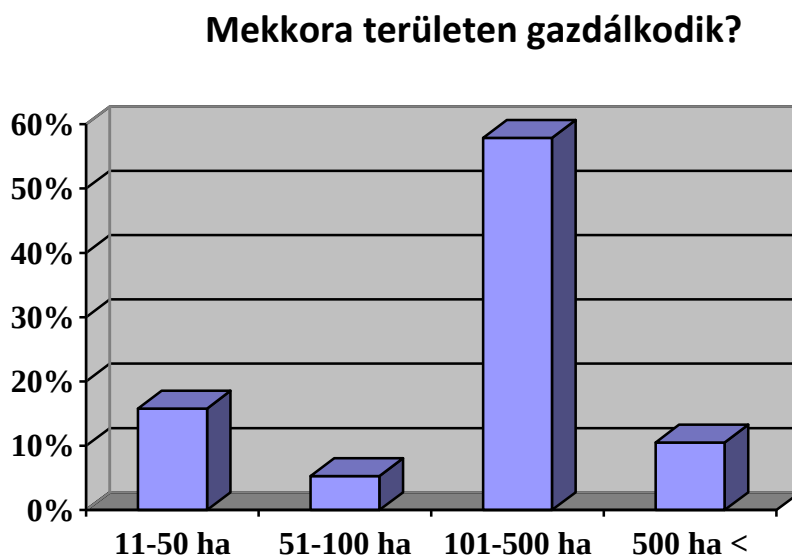
4.1. A kérdőíves megkérdezés eredményessége

Úgy gondolom, hogy a kérdőív összeállításával érintettem azokat a főbb pontokat, melyekre kerestem a választ. Célom volt kideríteni, hogy a gazdák véleménye szerint megfelelőek-e, a jelenlegi agrár-környezetgazdálkodási intézkedések kifizetései, mely támogatásokat veszik igénybe, milyen segítséget vesznek igénybe az adminisztratív feladatok elvégzésénél, hallottak-e a tűzokvédelemről és mennyire tartják azt fontosnak. Összehasonlítással szeretném bemutatni a gazdák által termesztett növények arányát, a tűzokkíméleti terület javasolt vetésszerkezetével. Továbbá arra is kerestem a választ, hogyan lehetne javítani tűzokos térségekben a Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóság és a földhasználók közötti kommunikáción. Ezen problémák megoldására szeretnék javaslatot tenni. A gazdák véleménye szerint a támogatások igénybevételével legeredményesebben termesztendő növényt összehasonlítom egy támogatás nélküli intenzív termesztésű növényvel. Mivel a kitöltők között volt olyan személy, aki több mint, ötezer hektár területen gazdálkodik, így véleményem szerint az eredmények összefoglalhatóak és értékelhetőek. A kérdőívet a www.kerdoivem.hu és Microsoft Excel segítségével dolgoztam fel.

4.2. Személyes adatok

A megkérdezetteknek csak két személyes kérdést tettem fel. A kitöltők életkora, neme, kora nem függ össze a kutatásommal. A kérdőív ebből a szempontból anonim volt, melyre a kitöltés előtt felhívtam a figyelmet. A két személyes kérdés a jelenlegi iskolai végzettségre és a gazdálkodási terület nagyságára terjed ki. Ezeket a kérdéseket tartottam a legfontosabbnak, mert az iskolai végzettségből arra lehet következtetni, hogy a gazdálkodó mennyire képzett, hallhatott-e már az egyes törvényekről, támogatási rendszerekről. A gazdálkodási terület nagyságából és a további kérdések megválaszolásából lehet következtetni a végzett tevékenységre és annak mértékére. A válaszadók 26,3 százaléka rendelkezik főiskolai- vagy egyetemi végzettséggel, szakközépiskolai/gimnáziumi végzettséggel 26,3 százalékkal rendelkeznek a kitöltők. Arra, hogy „mekkora területen gazdálkodnak” azért nem kértem pontos választ, mert sokan foglalkoznak bérgazdálkodással és nagyobb területeken nem tartják pontosan számon a területeket a gazdák. Korábbi személyes elbeszélgetésből származik az az információ, mely szerint volt olyan gazdálkodó, aki több mint 5000 hektáron végzi tevékenységét. Jellemzően a nagyparcellás gazdálkodás van jelen, a kitöltők 57,9 %-a gazdálkodik 101-500 ha nagyságú területen. A tűzok érdekében előnyösebb a nagyobb

területnagyság 500-1000 hektár, ahol vannak természetes gyeptársulások és lehetőség a dürgőhelyek zavartalanságára. A hatodik ábrán látható a válaszadók gazdálkodási terület nagysága.



6. ábra: A válaszadók gazdálkodási terület nagysága

Forrás: saját kutatás

4.3. A tűzok-élőhelyek ajánlott növény szerkezetének összevetése a kitöltők által termesztett növények arányával

A tűzok számára olyan életteret kell biztosítani, mely kielégíti a faj létfeltételeit, különös tekintettel szaporodási és áttelelési időszakban. A területeken javasolt a növények extenzív termesztése. A tűzok táplálkozását nagyban befolyásolja a növény szerkezet. A téli időszakban Magyarországon a tűzok a repcén telel át. A termesztett növények (búza, napraforgó, repce) zöld részei és magjai egyaránt előfordulnak táplálékában. Az ajánlott vetésszerkezetben javasolt a gyeppel gabona azonos részaránya, de a parlagok kialakítása is. Az ajánlott növény szerkezet: gyeppel 30-35%, őszi kalászos 15-25 %, pillangós 10-15 %, őszi káposzta repce 3-5 %, borsó 5-10 %, napraforgó 3-5 %, ugar 10-30 %.

A gazdák által adott válaszokból kiderül, hogy a gyeppel jelenlegi aránya 25,4 % amely alacsonyabb, mint az ajánlott növény szerkezetben levő. A gabonafélék aránya 22 % az ajánlott értéken belül van. Az őszi káposztarepce és takarmányborsó aránya magas 16,9 %- 8,5%. Természetesen ezek az értékek évente változnak, ahogy a vetésszerkezet is, sok tényező befolyásolja őket, és ez csak a megkérdezettek adatait tükrözi. A gyepek területe lehetne ettől

nagyobb, mert a gyepek nem csak tűzokvédelem szempontjából fontosak, évszázadok óta az állattenyésztés takarmányozási forrása is. A legelők, gyeplévyényzete takarmányozás szempontjából értékes élő növényfajokból állnak, melyek kitűnő talajvédők. Az 5. ábrán a gazdálkodók által jelenleg termelt növények és növénysszerkezet látható.



7. ábra: A gazdálkodók jelenleg termelt növényei és ez alapján összeállított növénysszerkezet

Forrás: saját kutatás

Arra kérdésre, hogy milyen célra történik a növények termesztése, nem meglepő válaszokat kaptam. Az Alföld magában hordozza a magyar agrárvidék természeti jellegzetességeit és alföldi pusztáink egyedi élővilágának fennmaradásához elengedhetetlen a tradicionális legeltető gazdálkodás. A legeltetés elmaradása, és a gyepek intenzívebb kihasználása egyaránt a jellegzetes pusztai faj együttesek eltűnéséhez vezet. A takarmány- előállítás aránya 56,3 %, értékesítése 25 %, talaj és természetvédelem 15,6 % és a vetőmag-előállítás aránya 3,1 % volt. A területen jelentős a szarvasmarha- illetve juhtenyésztés.

4.4. Az agrár-környezetgazdálkodási intézkedések kifizetései és az extenzív gazdálkodás jövedelmezőségének kapcsolata

Jelentős problémát vet fel az „Ön szerint megfelelőek a jelenlegi agrár-környezetgazdálkodási intézkedések kifizetési összegei?” kérdésemre kapott válaszok. A kitöltőknek csak 42,1 %-a gondolja úgy, hogy megfelelőek a fizetés összegei, ami fedezi a kieső jövedelmet. 52,6 % kevesli a támogatást, amely túl kevés a kieső jövedelemhez képest. Ugyanakkor, csak egy kitöltő gondolja úgy, hogy sokallja ezt az összeget.

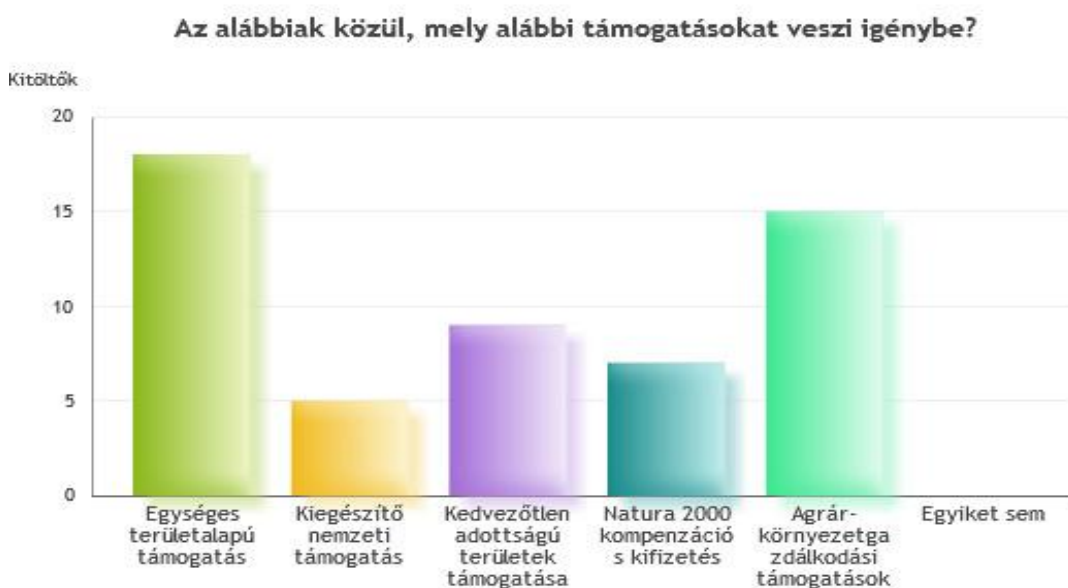
Másik kérdésben a támogatások igénybevételével összefüggő jövedelmezőségre kaptam választ. A válaszok itt is egyértelműek. 73,3 % úgy gondolja, hogy nem megfelelően jövedelmező, és csak 26,3% volt, aki úgy gondolja, hogy megfelelően jövedelmező.

Most vizsgáljuk meg a támogatások mértékét. Az irodalmi áttekintés részben már említettem, hogy mennyi támogatást kap az a személy, aki szántóföldi természetvédelmi zonális célprogramban vagy gyepgazdálkodási természetvédelmi célú zonális célprogramban vesz részt. Feltételezzük azt, hogy egy gazdálkodó kap egységes területalapú támogatást, ami 2012-ben 62 ezer Ft/ ha összegű. Az agrár-környezetgazdálkodási támogatás egy kompenzációs kifizetés, amelynek mértéke a vállalat jellegétől, tartalmától függ. A kifizetés a vállalt intézkedés végrehajtása kapcsán felmerülő bevételkiesés és a többletköltségek kompenzálása alapján került meghatározásra.

A következő feltett kérdésem, hogy „Ön szerint mely növény termesztése a legeredményesebb a támogatások igénybevételével együtt?” Az előtte levő kérdéseknél megválaszolták már, hogy a támogatás igénybevételével sem megfelelően jövedelmező az extenzív gazdálkodás. A válaszok itt sem meglepőek, a lucerna 30% -ot, a takarmányborsó 20 %-ot és 40%-ot a gabonafélék kaptak. Vegyük most a búzát, amelynek a hozama 2-4 t/ha extenzív művelés esetén. 2011-ben a búza tonnánkénti ára 52.000 Ft volt. Számításaim szerint, legjobb esetben, egy hektárról 208 000 Ft bevétel várható. Ha hozzáadjuk az egységes területalapú támogatás összegét és szántóföldi növénytermesztési cél programban kapott összeget, a végeredmény **355.750 Ft**. Természetesen ez csak egy feltételezett jövedelem, mert a termelést értékesítést sok tényező befolyásolja (pl. természeti feltételek, társadalmi tényezők, gazdálkodás módja stb.). A ráfordításokat most nem számítjuk, az eredmény szempontjából most csak a bevételek számítanak. Nézzük meg a búzát intenzív termesztés esetén. Az átlagos hozam 5-6 t/ ha körül alakul, amelyhez hozzáadva az egységes területalapú támogatást a végeredmény **374 000 Ft**. Így elgondolkodtató az a tény, hogy a különbség a két érték közt nagyon kevés. Azok, akik részt vesznek egy

természetvédelmi zonális célprogramban, segítenek megőrizni a tájegység természeti értékeit és hozzájárulnak egy fenntartható mezőgazdasághoz, valamint a tűzok állományainak védelméhez, élőhelyeinek fenntartásához és kialakításához. Ezért nem vonok le eredményt az összehasonlításból, meghagyom, hogy minden gazdálkodó a saját véleménye szerint, az extenzív vagy intenzív gazdálkodás mellett dönthessen, anélkül, hogy az helyes vagy helytelen lenne a kérdőív értékelésénél.

A kérdőív 13. kérdése az igénybevett támogatásokról szól. A kitöltők hat féle, a dolgozat szempontjából is fontosnak tartott támogatás közül választhattak. Értelemszerűen a legtöbben (33,3%) az egységes területalapú támogatást, második helyen, az agrár-környezetgazdálkodási támogatást (27,8%) veszik igénybe. A válaszadók egyszerre több támogatást is jelölhettek, hiszen a gazdálkodó jogosult az egységes területalapú támogatásra, a kiegészítő nemzeti támogatásra, a kedvezőtlen adottságú területek támogatására és a Natura 2000 kompenzációs kifizetés igénybevételére is. A nyolcadik ábrán láthatóak azok a támogatások, amelyeket a gazdálkodók igénybe vesznek.



8. ábra: **Támogatások, amelyeket a gazdálkodók igénybe vesznek**

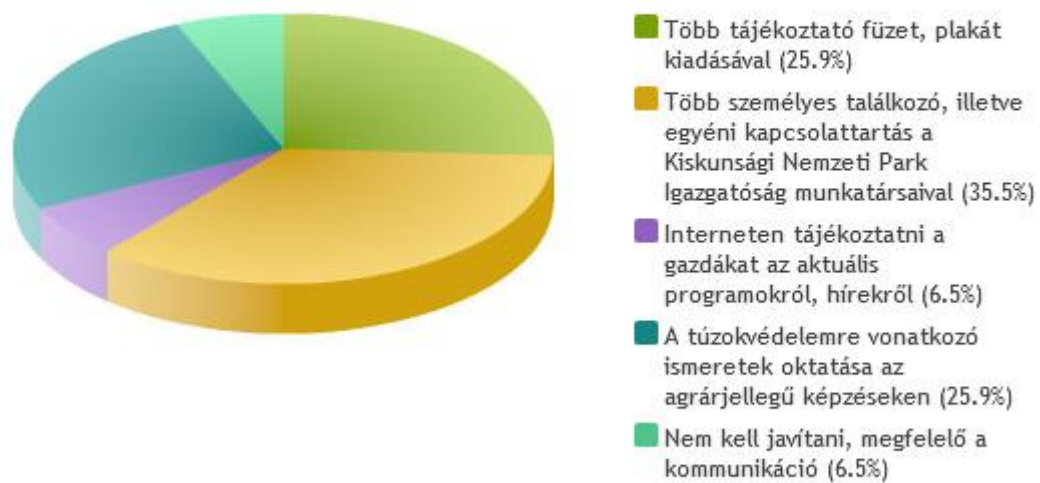
Forrás: Saját kutatás

4.5. A Dunavölgyi-sík tűzokvédelme

Három kérdés vonatkozott a tűzokvédelemre. Az első kérdés egy felmérés volt, hogy a kitöltő hallott-e már a Dunavölgyi-sík tűzokvédelméről, illetve mennyire tartja azt fontosnak. A válaszadók 94,7 %-a hallott róla és fontosnak tartja azt. A második kérdés a gazdaság területén, mezőgazdasági munkálatok folyamán megtalált tűzok fészkekre kérdezett rá. Csak 36,8% volt azoknak az aránya, akik már találtak tűzok fészket. A harmadik opcionális kérdés arra vonatkozott, hogy a talált fészket, az illető bejelentette-e a Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóságának, de erre kivétel nélkül pozitív volt a válasz, mert bejelentették. A harmadik kérdés a legfontosabb, mert ennek kapcsán tudok javaslatot tenni a probléma megoldása érdekében. A kérdés így szólt: „Ön szerint hogyan lehetne javítani, tűzokos térségekben a Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóság és a földhasználók közötti kommunikáción?” A kérdéshez 5 előre megadott választási lehetőség és egy egyéb kategória tartozott, amelynél az egyéni vélemény is megjelenhetett. 35,5 % -ot ért el a több személyes találkozó, illetve egyéni kapcsolattartás a Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóság munkatársaival és 25,8%-ot tűzokvédelemre vonatkozó ismeretek oktatása az agrárjellegű képzéseken. Mindkét lehetőséget fontosnak gondolom, mert az oktatás és az ismeretek megszerzése ezen témakörrel, nem csak a szakemberek képzésében elengedhetetlen, hanem az agár és gazdaképzéseken is. A gazdálkodók mivel fontos szerepet játszanak a tűzokvédelemben, először ne akkor halljanak erről a tevékenységről, mikor maguk a gazdálkodás során kerülnek vele kapcsolatba, hanem korábbi tanulmányaik során. A tűzok védelem a későbbiekben is a rendszeres kapcsolattartáson és folytonos információ cserén fog múlni a Nemzeti Park Igazgatósága és a földhasználók között. A kérdésre érkezett olyan válasz is, hogy nem kell javítani, megfelelő a kommunikáció. A több tájékoztató, plakát kiadásának aránya 25,8 %, amely azt bizonyítja, hogy az eddig kiadványok is hasznosak voltak, eljutottak a gazdálkodókhoz.

Korábbi felmérések (Kleffmann Group) azt bizonyítják, hogy ma már egyre több gazda használja az internetet (60%), nem csak személyes, hanem már szakmai célból is. De még mindig magas azon gazdák aránya, akik csak újságokon, TV-n és kiadványokon keresztül tájékozódnak, ezért lenne fontos továbbra is a tűzok védelemről megjelenő cikkeket nem csak interneten közzéadni. A kilencedik ábrán, a kommunikáció javítására adott válaszok láthatóak.

Ön szerint hogyan lehetne javítani, tűzokos térségekben a Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóság és a földhasználók közötti kommunikáción?



9. ábra: A kommunikáció javításának lehetőségei

Forrás: saját kutatás

4.6. A gazdálkodás során felmerülő adminisztratív feladatok

Nagy gondot okoz manapság a mezőgazdasági szereplőknek a tevékenységük mellé csapott adminisztrációs feladatok ellátása, papírmunkák naprakészen tartása. Az irodai tevékenységek felszaporodása a különféle beszámolásokat igénylő hivatalok igényeinek köszönhető, amelyeket részben törvény írja elő, részben pedig a gazdák az egyes támogatások elnyerése végett vállalnak be. Probléma lehet az idegenkedés a számítógép használatától, hiszen a számítógépet gördülékenyen használó korosztály nem egyezik meg az idősebb gazdálkodói korosztállyal. A gazdálkodók ilyenkor gyakran fordulnak külső szakértőkhöz, szaktanácsadókhöz, irodákhoz. Ezért tettem fel azt a kérdést, hogy gondot okoznak-e a gazdálkodás során felmerülő adminisztratív feladatok? A válaszadók 40 %-a saját maga végzi az adminisztratív feladatok ellátását, de igénybe veszi a hatóságok (pl. Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Hivatal) segítségét. A kitöltők 40 %-a mindig igénybe vesz szakértői segítséget. A megoldás lehetne, hogy ezeket a feladatokat egy szoftver segítségével rendszerezzük, és könnyen kimutatásokat készíthessünk. Persze a nagy vállalatok már használják ilyen szoftvereket, azonban ezek a kisebb gazdaságokban nem megfizethetők. Ismét meg kell említeni a személyes kapcsolattartás fontosságát a szakértőkkel, amely manapság a legkönnyebben elérhető és viszonylag olcsó megoldási forma.

4.7. A Közös Agrárpolitika (KAP) támogatási rendszerének változásáról a 2014-2020-ig terjedő időszakban

Az Európai Bizottság 2011. október 12-én előterjesztette a Közös Agrárpolitika (KAP) reformtervezetét a 2013 utáni időszakra. A javaslat célja a mezőgazdaság versenyképességének, fenntarthatóságának növelése, a vidéki területek fejlesztése, a biodiverzitás megőrzése, megóvjva a környezetet és természeti értékeket, jó minőségű élelmezést biztosítson hozzájárulva ezzel az Európa 2020 stratégia sikerességéhez. A célok megvalósítására felhasznált eszközök jelenleg két, egymást kiegészítő pillért alkotnak, amelyek közül az elsőbe az éves közvetlen kifizetések és a piaci intézkedések, a másodikba pedig a több évre szóló vidékfejlesztési intézkedések tartoznak. A reformnak tíz kulcseleme van, amelyből kettő kapcsolódik a dolgozatom témájához. A gazdálkodók a támogatási rendszerek változásáról megfelelően tájékozottak voltak. 78,9 % hallott már a támogatási rendszer változásáról és csak 21,1 % nem hallott még róla.

4.7.1. „Zöld” kifizetések a hosszú távú termelékenység és az ökoszisztémák megóvása érdekében

A cél az, hogy növekedjen a mezőgazdasági ágazat ökológiai fenntarthatósága olyan módon, hogy a Bizottság azt szorgalmazza, hogy a közvetlen kifizetések 30%-át fordítsák a természeti erőforrások optimális hasznosítását szolgáló eljárásokra. Egyszerűen megvalósítható és ökológiailag célravezető eljárásokról van szó: a növénytermesztés diverzifikálása, az állandó legelők fenntartása, az ökológiai tartalékok és a tájak megóvása. A tervezet a kiegészítő támogatásokra való jogosultságot azonban három kötelező feltételhez köti. Ha a gazdaság szántóterülete meghaladja a 3 hektárt, azon minden évben, legalább 3 különböző növényt kell vetni, növényenként a terület minimum 5, maximum 70 %-án. Itt egyértelmű, hogy a kisebb parcellás gazdaságok (1-50 ha) nem tudják ezt a követelményt teljesíteni, mivel a ráfordítások nagyobbak lesznek, mint a kifizetések összegei, ez a követelmény a nagyobb gazdaságoknak kedvez majd. A gazdaság által az új támogatási rendszerre történő áttérés évében bejelentett állandó gyepterületet meg kell őrizni, az a 2014. évi bázisidőszakhoz képest legfeljebb 5 %-kal csökkenhet. Ezt a kezdeményezést megfelelőnek tartom, mert eddig gondot jelentettek az extenzív szántó-és gyepterületek eltűnései. A gyepterületeink megőrzésével nagyobb hangsúlyt fektethetünk a legeltetés elterjedésére, a takarmányterjesztésre. A gyepterületek megtartásával, növelésével megakadályozhatjuk a kisbirtokok további aprózódását. A gazdaság által használt, alaptámogatásra jogosult terület legalább 7 %-át (az állandó gyepterülettel el nem számolva) ökológiai célokra kell hasznosítani (pl. tájvédelem, teraszok kialakítása, védőzónák létesítése, erdősítés vagy területpihentetés). A 7% a ökológiai célú terület megfelelő kijelölésével, a költség nagyobb

biztonsággal megoldható lenne. A tűzok-védelmének szempontjából elengedhetetlen a védőzónák kialakítása, fészek találása esetén ez 0,5-1 hektáros védőterületet kell kialakítani a természetvédelmi szerv javaslata alapján. A védőzóna azt jelenti, hogy a fészek feltételezett helye körül nagy ívben körben levágják a gyepet vagy a lucernát, majd a gépek elhagyják a helyszínt. Ekkor jó esetben a tűzok visszatér fészkeire és folytatja a kotlást, míg másnap, vagy néhány nap elteltével visszatérnek a munkagépek és a védőzónán kívül eső területeken folytatják a munkát, miközben a tűzok a védőzónában biztonságos helyen zavartalanul kotlik tovább tojásain.

Magyarország esetében a zöld komponens évi kb. 390 millió eurót jelent, így e támogatás hektáronként összege várhatóan csupán évi 80 euró (kb. 23 000 Ft) körül alakul.

Ennek az elemnek a bevezetését támadták legtöbben a tagországok, mondván hogy az súlyosan rontja a termelők versenyképességét, ráadásul a kitűzött környezeti célok elérésére sem alkalmas ez a kevés kompenzációs összeg.

4.7.2. Az agrár-környezetvédelmi kezdeményezések ösztönzése

Figyelembe kell venni minden terület sajátosságait, és ösztönözni kell az országos, regionális és helyi szintű agrár-környezetvédelmi kezdeményezéseket. Ennek érdekében a vidékfejlesztési politika hat prioritása közül kettő, az ökoszisztémák védelme-helyreállítása és az éghajlatváltozás elleni küzdelem, illetve az erőforrások hatékony felhasználása legyen. Az AKG-n belül csak olyan önkéntes intézkedések támogathatók, amelyek túlteljesítik a zöld komponens és a kölcsönös megfeleltetés kötelező vállalásait. Az alaptámogatás feltétele a javaslat szerint a kölcsönös megfeleltetés rendelkezéseinek betartása (Cross Compliance). A tervek szerint a kedvezőtlen természeti adottságú térségekben a gazdálkodók éves területalapú kompenzációt kapnának, az alacsonyabb jövedelmek miatt.

4.8. A Közös Agrárpolitika (KAP) támogatási rendszerének változása a kérdőívben

A kérdőívemben az utolsó három kérdés a Közös Agrárpolitika változásáról szólt. Azért érdekelt ez a témakör, mert az agrárképzésű főiskolákon, egyetemeken már a tantervben szerepel az új KAP politikának az ismertetése. Ezen felül a médiában, újságokban, TV-ben már ismertették az egymást kiegészítő pilléreket. Az első kérdésem arra vonatkozott, hogy a gazdálkodók hallottak-e már a készülő új támogatási rendszerről. Véleményem szerint fontos, hogy aki a mezőgazdaság különböző területein dolgozik, időben értesüljön a készülő törvényekről, programokról. Meglepően nem csak a magasabb végzettséggel rendelkezők válaszoltak igennel a kérdésekre. A 10. ábrán a

kitöltők tájékozottsága a Közös Agrárpolitika rendszerének változásáról jelenik meg, oszlop diagram formában.

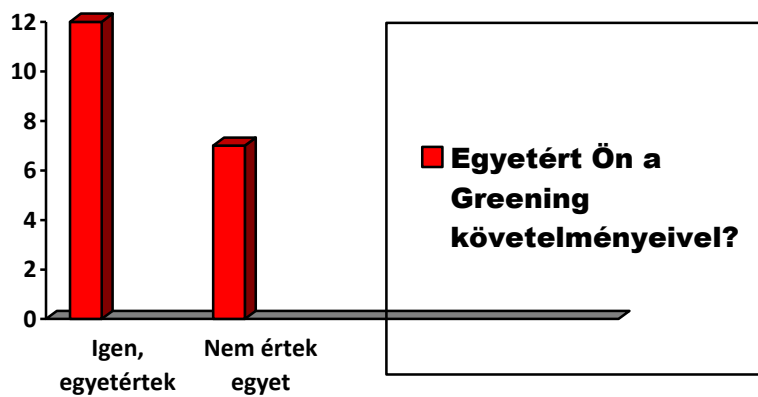


10. ábra: A kitöltők tájékozottsága a Közös Agrárpolitika (KAP) támogatási rendszerének változásáról

Forrás: Saját kutatás

Ez az eredmény talán annak köszönhető, hogy az Agrárkamara és a Vidékfejlesztési Minisztérium is megjelentette a cikket a saját honlapján, továbbá rengeteg agrárszaklap írt erről (pl. Agrotrend, Agroinform). A legtöbb segítséget azonban a gazdáknak talán a Vidékfejlesztési Minisztérium és Agrárkamara által közösen kiadott „Az EU új közös agrárpolitikája 2014-2020” címmel megjelenő kiadvány segítette.

A következő feltett kérdésem a „Zöld komponens” (Greening-re) vonatkozott. Az ezzel járó többlet adminisztráció és a területek termelésből való kivonásával járó jövedelem kiesést. Így talán érthető, miért fogadták fenntartással ezt a kezdeményezést. Minden főiskolai-, egyetemi végzettségű kitöltő egyetért a Greening követelményeivel, ami pozitív, de nem kizárható, hogy a zöld komponens végleges formája még akár jelentősen is változni fog. Ezért ez csak egy skálakérdés, mellyel az attitűdök, érzelmek mérését szerettem volna számszerűsíteni, egy pozitív- és egy negatív válaszadási lehetőséggel. Az a kitöltő, aki nem hallott még a Greening-ről, az is meg tudta válaszolni a kérdésem, mivel a főbb követelményeket ismertettem a kérdés előtt. A 11. ábrán, a kitöltők véleménye jelenik meg a követelmények teljesíthetőségéről. A 12. ábrán pedig a gazdálkodók véleménye látható a fokozott környezetvédelmi erőfeszítésekről.



11. ábra: A kitöltők véleménye a követelmények teljesítéséről

Forrás: Saját szerkesztés



12. ábra: A kitöltők véleménye a fokozott környezetvédelmi erőfeszítésekről

Forrás: Saját kutatás

A 12. ábrán jól látszik, hogy a kitöltők 63,2 %-ban úgy gondolják, hogy nem jelent problémát az új Közös Agrárpolitika feltételeinek betartása. 78,9 % válaszolt igennel arra a kérdésre, hogy hallott már a Közös Agrárpolitika változásairól, tehát, a kitöltők megfelelően tájékozottak. Felismerhették azt, ha megszűnne az európai együttműködés, kárt szenvedne a mezőgazdasági versenyképesség és az európai uniós politikán belül a KAP megfelelő kialakítása, kiemelt nemzeti érdekünk. A zöldítéssel járó többlettámogatást környezetvédelmi teljesítményekhez fogják kötni. A termelőknek

fokozott erőfeszítéseket kell tenniük a lehetséges maximális támogatás elnyeréséhez. Magyarország csak az Európai Unióban biztosíthatja mezőgazdaság és a környezetvédelem jövőjét, hiszen a későbbiekben az intézkedések megkívánják a közösségi szintű fellépést. A jövőben a Vidékfejlesztési Minisztérium és a Magyar Agrárkamara kiadványokkal, cikkekkel hozzájárul a változások megértéséhez és a felkészüléshez.

5. Következtetések, javaslatok

5.1. A tűzok élőhelyeinek védelme

Élőhelyein biztosítani kell a megfelelő mezőgazdálkodás gyakorlatát, úgy hogy a gazdálkodás fenntartható maradjon. Ezeken a területeken továbbra is támogatni kell az extenzív gazdálkodás folytatását, a hozzá kapcsolódó kompenzációs kifizetéssel. Hosszú távon viszont az lenne a fenntartható, ha olyan gazdálkodási formák alakulnának ki, amelyek a termőhelyi adottságokhoz és egyéb regionális viszonyokhoz igazodnak, azaz egy idő után támogatások nélkül is talpon tudnának maradni a gazdaságok.

A madár védelme érdekében folytatni kell a védett területek bővítését, ellenőrzését. Az agrár élőhelyeken be kell tartani a tűzok számára legoptimálisabb növény szerkezet arányát. A tűzokos területen fontos az együttműködés a tűzokvédelemben érintett hatóságokkal. Az előírt tűzok élőhely-fejlesztési előírásokat betartják a gazdálkodók, de meg kell érteniük, hogy miért vannak az egyes szabályozások. Úgy gondolom a számítás alapján, hogy ezen a területen gazdálkodóknak nincsenek hatalmas jövedelem kieséseik, a kompenzációknak köszönhetően.

A kérdőívemben kitértem a tűzok-élőhelyek ajánlott növény szerkezetének összevetésére a kitöltők által termesztett növények arányával, amelynek pozitív eredménye született. A kitöltők által adott válaszokból kiderült, hogy a gyeperés gabonafélék jelenlegi aránya, szinte megegyezik az ajánlott növény szerkezettel.

5.2. Kapcsolattartás javítása a Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóság munkatársai és a földhasználók között

A megfelelő kapcsolattartás nagyon fontos, a földhasználók és a Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatósága közötti partnervizony érdekében. A gazdálkodóknak meg kell érteni, hogy nincs ellenérdekeltség a két fél között, a helyi társadalmi érdekekkel együtt, és azok figyelembevételével, a faj megőrzése a cél. Továbbra is fontos a médián keresztül tájékoztatni a tűzok aktuális helyzetéről a földhasználókat. Javaslom minden olyan településen, ahol tűzokvédelem folyik, előadások, tartását, szórólapok osztását és a település honlapján cikkek megjelentetését a tűzokvédelemről. A kapcsolattartás javulhatna, ha már a kezdetekben, az oktatási intézményekben a gyerekek, fiatal szakemberek hallanának a madár védelméről, akár a Nemzeti Parkok meghívott szakemberei előadásában. Jelenleg sajnos ez csak olyan formában működik, ha valaki önként szeretne ismereteket szerezni, felkeresi az illetékes Nemzeti Park Igazgatóságát.

5.3 . A Közös Agrárpolitika kialakításában való részt vétel

A Közös Agrárpolitika változásai még nem véglegesek. Azon, amin még lehet változtatni, próbáljuk a kis termelők és gazdálkodók javára fordítani. A Greening feltételeinek betartását fontosnak tartom, segítségével több gazdálkodó hozzásegíthet a fenntartható mezőgazdaság kialakításához, az ökológiai célok elősegítéséről nem is beszélve. Ha már megszületett a Közös Agrárpolitika végleges verziója, akkor a gazdálkodókat ezzel és a követelményekkel kapcsolatban naprakészen kell tájékoztatni, segíteni a követelmények megértésében, betartásában, és így sikeres lehet a most még nem túl népszerű mottó: „Ötszáz millió ember, tizennégy millió gazdálkodó, fenntartható mezőgazdaság, méltányos élelmiszerárak, növekvő foglalkoztatás, versenyképes vidék: Közös Agrárpolitika”

5.4 . A gabonafélék termesztése a legsikeresebb a támogatások igénybevételével együtt

Az eredményekben ismertettem az extenzív és intenzív művelésű búza hozamait és támogatások igénylésével a hozamait. Extenzív gazdálkodás esetén egységes területalapú támogatás és szántóföldi növénytermesztési célprogramban kapott támogatással a búza hektáronkénti jövedelme 355.750 Ft. Intenzív gazdálkodás esetén csak az egységes területalapú támogatás igénybevételével ez az összeg 374. 000 Ft-ra változik. A két érték között nem túl nagy a különbség: 18.250 Ft. A kérdőív értékelésénél nem vontam le negatív vagy pozitív következtetést az összehasonlításból, minden gazdálkodó a saját egyéni véleménye alapján dönthet az adott gazdálkodási forma mellett. Azok, akik részt vesznek egy zonális természetvédelmi célú programban, hozzájárulhatnak a fenntartható mezőgazdasághoz és a legfontosabb talán, hogy a tűzok állományainak védelméhez.

6. Összefoglalás

A választott témám célkitűzései közt szerepelt az, hogy ismertessem a tűzokvédelemmel kapcsolatos mezőgazdasági gazdálkodást, Magas Természeti Értékű Területek zonális természetvédelmi szántóföldi, illetve gyepgazdálkodási célprogramok előírásait és bemutattassam a tűzok egyes növénykultúrákhoz való kapcsolatát a természetvédelmi gazdálkodás oldaláról. A dolgozatom további céljai közt szerepelt, hogy a Dunavölgyi –sík gazdálkodóinak a véleményét, ismertessem a kérdőíves megkérdezés segítségével. A kérdőíves megkérdezésre azért esett a választásom, mert a későbbi szakdolgozatomat, erre a munkára szeretném alapozni, amelyet ökonómiai elemzéssel kívánok majd kibővíteni. A kérdőívezés során megismertem a kitöltők véleményét, az agrár-környezetgazdálkodási intézkedések kifizetéseiről és az új Közös Agrárpolitikáról is. Megtudhattam, hogy a gazdálkodók véleménye szerint mely növény termesztése a legeredményesebb a támogatások igénybevételével együtt és hogy mennyire tartják fontosnak a tűzokvédelmet a Dunavölgyi-síkon. Az irodalmi áttekintés megíráshoz nagy segítséget jelentett a Fajmegőrzési Tervek tűzokra vonatkozó kiadványa és egyéb gazdálkodói tájékoztató füzetek, melyekhez a Kiskunsági Nemzeti Parkon keresztül jutottam hozzá. A dolgozatomban javaslatot tettem arra, hogy hogyan lehetne javítani a kommunikáción a Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatósága és a földhasználók között, továbbá a tűzok élőhelyének védelmére és a Közös Agrárpolitika kialakításában való részvételre. A dolgozatomban az eredményeket, diagramokban, táblázatokban, és a terepmunkák során készített képekkel is megjelenítettem, színesítettem.

A legjelentősebb eredmények a kérdőívnek köszönhetőek. Ilyen pozitív eredmény az, hogy a kitöltők legtöbbje a tűzok számára is fontos növényeket termeszt, vagy, hogy a kitöltők megfelelően tájékozottak voltak a készülő Közös Agrárpolitika követelményeiről. A kitöltők nagy része egyet is ért a követelményekkel. Problémát vetett fel az, hogy a gazdálkodók keveslik a kiesett termés mennyiségért kompenzációs összegeket vagy nem feltétlen értenek egyet a tűzok élőhely-fejlesztési előírásokkal. A válaszadók szerint a gabonafélék termesztése a leggazdaságosabb a támogatások igénybevételével. Úgy gondolom, hogy a kérdőívezés összességében sikeres volt, a választott témámról megfelelő információt nyújt.

7. Irodalomjegyzék

61/2009(V.14) rendelet

25/2007.(IV.17.) FVM rendelet

Anonim (2012): Agro-Magyarország Vetőmag Katalógus

Balázs R. (2011) : Szikések a Kiskunságban. Boróka füzetek, Kecskemét

Bódis B. (2004): Magyarország száz csodája. Totem Kiadó, Budapest.

Bölöni J.- Horváth A.-Illyés E.- Kun A.- Molnár Zs.- Szabó R.-Viszló L. (2008):

Természetvédelmi célú gyephasznosítás. Fűri András Kiadó, Budapest

Husti I. (szerk.) (1984): Gépesített szárazborsó-termesztés. Mezőgazdasági Kiadó,

Zalaegerszeg.

Kalotás Zs. (2012): A Kiskunsági Nemzeti Park. Alexandra Könyvesház Kft, Pécs.

Lőrincz J.(szerk.)(1978): Gyeptermesztés és – Hasznosítás. Mezőgazdasági Kiadó, Budapest

Láng G. (1976) : Szántóföldi növénytermesztés. Mezőgazdasági Kiadó, Budapest

Tóth. K. (szerk.) (1979) : Nemzeti Park a Kiskunságban. Natura Kiadó, Budapest

Környezetvédelmi, Környezetgazdálkodási Felőktatási Alapítvány (szerk.) (2009) :

Magas Természeti Értékű Területek Programja. Haraszthy László Kiadó, Budapest-Gödöllő.

Nábrádi A.-Pupos T.-Takácsné Gy.K.(2007): Üzemtan II. Debreceni Egyetem Agrár- és

Műszaki Tudományok Centruma Kiadó, Debrecen pp. 198-199, pp. 127-128

Nábrándy A. (2004): A Gyep gazdasági összefüggései. Gyepgazdálkodási közlemények,

2004/2. Debreceni Egyetem, Agrártudományi Centrum, Agrárgazdasági és

Vidékfejlesztési Kar, Debrecen

Faragó S. (2004) : Tűzok (*Otis tarda*) Fajmegőrzési Tervek. Környezetvédelmi és Vízügyi

Minisztérium, Természetvédelmi Hivatal, Budapest.

Faragó S. (2008) : Magyar apróvad közlemények. Nyugat-Magyarországi Egyetem

Vadgazdálkodási és Gerinces Állattani Intézet, Sopron

Faragó S. (1992) : A tűzok (*Otis tarda*) fészekaljnagysága Magyarországon, Aquila, Budapest

Schmidt J. (2003): A takarmányozás alapjai, Mezőgazda Kiadó, Budapest

<http://www.agroinform.com/>

<http://agraragazat.hu/>

<http://www.mme.hu/>

<http://knp.nemzetipark.gov.hu/>

<http://www.termeszetvedelem.hu/>

<http://www.tankonyvtar.hu/>

<http://www.tuzok.hu/>

www.kerdoivem.hu/

<http://www.grosstrappe.de/>

www.tajhasznalat.hu

www.huntingpress.eu

www.kolcsonosmegfeleltetes.hu

8. Táblázatok jegyzéke

1. táblázat: Az Agrár-környezetgazdálkodási Intézkedés kifizetési összegei, Magas Természeti Értékű Területek Programja, 2009- saját szerkesztéssel
2. táblázat: Extenzív művelésű gyeptelepítés költségei, Nábrádi et al. , 2007 –saját szerkesztéssel
3. táblázat: Extenzív művelésű gyep fenntartási költségei, Nábrádi et al. , 2007–saját szerkesztéssel
4. táblázat: Lucerna termésének megoszlása 4 éves periódusban, intenzív művelés esetén, Pannon Egyetem,2007- saját szerkesztéssel
5. táblázat: A takarmányborsó gépi munkái, könnyű talajon, kalászos elővetemény után (ezer Ft/ ha), Nábrádi et al. , (2007) - saját szerkesztéssel

9. Ábrák jegyzéke

1. ábra: A Dunavölgyi-sík elhelyezkedése Magyarországon
2. ábra: Túzok fészek a gyepes területen
3. ábra: Védőzóna kialakítása a tűzokos gyepterületen
4. ábra: Extenzív művelésű takarmányborsó
5. ábra: A kérdőív internetes nyitóképe
6. ábra: A válaszadók gazdálkodási terület nagysága
7. ábra: A gazdálkodók jelenleg termelt növényei és ez alapján összeállított növény szerkezet
8. ábra: Támogatások, amelyeket a gazdálkodók igénybe vesznek
9. ábra: A kommunikáció javításának lehetőségei
10. ábra: A kitöltők tájékozottsága a Közös Agrárpolitika (KAP) támogatási rendszerének változásáról
11. ábra: A kitöltők véleménye a követelmények teljesítéséről
12. ábra: A kitöltők véleménye a fokozott környezetvédelmi erőfeszítésekről

10. Melléklet

Kérdőív szerkezete

Egy kérdőíves felmérést készíték a dolgozatomhoz, amelynek témája, a tűzok-védelemmel kapcsolatos mezőgazdasági támogatások. A kitöltéssel a Kecskeméti Főiskola Kertészeti Főiskolai Karának munkáját segíti elő. A kérdőív kitöltése teljesen anonim, az adatok csak a dolgozatomban fognak megjelenni. Kérem a választását, húzza alá! Minden kitöltőnek köszönöm a segítséget!

1) Jelenleg milyen iskolai végzettséggel rendelkezik?

- ☐ Általános iskola
- ☐ Szakmunkásképző
- ☐ Szakközépiskola/ Gimnázium
- ☐ OKJ-s bizonyítvány
- ☐ Főiskola/ Egyetem

2) Mekkora területen gazdálkodik?

- ☐ 1-10 ha
- ☐ 11-50 ha
- ☐ 51- 100 ha
- ☐ 101 -500 ha
- ☐ 500 ha felett

3) Mely növényeket termeszti, amelyek a tűzok védelme szempontjából is fontosak?

1. Gyep
2. Lucerna
3. Takarmányborsó
4. Őszi káposztarepce
5. Gabonafélék
6. Egyiket sem

4) Milyen célra történik a növények termesztése?

1. Takarmány-előállítás
2. Vetőmag-előállítás
3. Talaj és természetvédelem
4. Értékesítés
5. Egyéb:

- 5) **Ön szerint megfelelőek a jelenlegi agrár-környezetgazdálkodási intézkedések kifizetési összegei?**
- Igen, megfelelőnek tartom az összeget, fedezi a kieső jövedelmet
 - Nem, kevesellem az összeget, túl kevés a kieső jövedelemhez képest
 - Nem, sokallom az összeget, kevesebbre lenne szüksége egy gazdálkodónak
- 6) **Ön részt vesz a Magas Természeti Értékű Területek (MTÉT) zonális természetvédelmi célú programban?**
- Igen, szántóföldi növénytermesztési cél programban
 - Igen, gyepgazdálkodási cél programban
 - Igen, mindkettőben
 - Nem, egyikben sem
- 7) **Az Ön véleménye szerint a támogatások igénybevételével megfelelően jövedelmező az extenzív (pl. öntözés nélküli, mérsékelt tápanyag-utánpótlással történő) gazdálkodás?**
- Igen, megfelelően jövedelmező
 - Nem, kevésbé jövedelmező
- 8) **Ön szerint mely növény termesztése a legeredményesebb a támogatások igénybevételével együtt?**
1. Gyep
 2. Lucerna
 3. Takarmányborsó
 4. Gabonafélék
 5. Őszi káposztarepce
- 9) **Hallott Ön a Dunavölgyi-sík tűzokvédelméről, illetve mennyire tartja azt fontosnak?**
- Igen hallottam róla, fontosnak tartom
 - Igen hallottam róla, de nem tartom fontosnak
 - Soha nem hallottam róla
- 10) **Előfordult már, hogy az Ön gazdaságának területén, mezőgazdasági munkák során tűzok fészket találtak és védőzóna kialakítására volt szükség?**
- Igen
 - Nem
- 11) **Amikor találtak tűzok fészket, bejelentette azt a Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóságnak?**

- Igen
- Nem

12) Egyetért Ön a tűzok élőhely-fejlesztési előírásokkal (pl. tilos öntözni, tilos hígtrágyázni, kaszátlan terület fennhagyása stb.)?

- Igen teljes mértékben egyetértek
- Igen, de nem teljes mértékben
- Nem értek egyet, túl szigorúnak tartom

13) Az alábbiak közül, mely támogatásokat veszi igénybe?

1. egységes területalapú támogatás
2. kiegészítő nemzeti támogatás
3. kedvezőtlen adottságú területek támogatása
4. Natura 2000 kompenzációs kifizetés
5. Agrár-környezetgazdálkodási támogatások
6. Egyiket sem

14) Ön szerint hogyan lehetne javítani, tűzokos térségekben a Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóság és a földhasználók közötti kommunikáción?

1. Több tájékoztató füzet, plakát kiadásával
2. Több személyes találkozó, illetve egyéni kapcsolattartás a Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóság munkatársaival
3. Interneten tájékoztatni a gazdákat az aktuális programokról, hírekről
4. A tűzokvédelemre vonatkozó ismeretek oktatása az agrárjellegű képzéseken
5. Nem kell javítani, megfelelő a kommunikáció

15) Okoznak Önnek gondot, a gazdálkodás kapcsán, a hatóságok által (pl. Magyar Nemzeti Vidéki Hálózat) igényelt adminisztratív feladatok?

- Nem, saját magam végzem az adminisztratív munkát
- Én végzem az adminisztratív munkát, de a hatóságok segítséget nyújtanak
- Igen, mindig igénybe veszem egy szakértő segítségét.

16) Hallott Ön a Közös Agrárpolitika (KAP) támogatási rendszerének változásáról a 2014-2020-ig terjedő időszakban?

- Igen hallottam már
- Nem hallottam még

17) Ön egyetért azzal, hogy a jövőben a termelőknek fokozott környezetvédelmi erőfeszítéseket kell tenniük ahhoz, hogy az eddig alanyi jogon járó támogatásokhoz hozzájussanak?

- ☐ Igen
- ☐ Nem

18) A „Zöld Komponens” (Greening) kiegészítő támogatásra a jogosultságot 3 kötelező feltétel teljesítéséhez kötik: ha a gazdaság szántóterülete meghaladja a 3 hektárt, és azon legalább 3 különböző növényt kell vetni; alaptámogatásra jogosult terület legalább 7%-át ökológiai célokra kell felhasználni; az áttérés évében bejelentett gyepterületet meg kell őrizni. Egyetért Ön a feltételekkel?

- ☐ Igen, egyetértek
- ☐ Nem értek egyet

Köszönöm a kitöltést!

Jelmagyarázat

MTÉT (Magas Természeti Értékű Területek)

ÉTT (Érzékeny Természeti Területek)

MePAR (Mezőgazdasági Parcella Azonosító Rendszer)

NVT (Nemzeti Vidékfejlesztési Terv)

KAT (Kedvezőtlen Adottságú Területek)

KAP (Közös Agrár Politika)

SAPS (Single Area Payment Scheme) Egységes Területalapú Támogatás

AKG (Agrár-környezetgazdálkodás)

ÁE (állat egység)

UMVP (Új Magyarország Vidékfejlesztési Program)

11.Tulajdonosi nyilatkozat

Alulírott Kovács Viktória, a Kecskeméti Főiskola, Kertészeti Főiskolai Karának, Műszaki-, Ökonómiai- És Vidékfejlesztési Intézetének hallgatója nyilatkozom, hogy a dolgozat saját munkám, melynek elkészítése során a felhasznált irodalmat korrekt módon, az etikai szabályok betartásával kezeltem.

Kecskemét, 2012. december 29.